

Umhverfis- og orkustofnun

Garðabær, 31. júlí 2025
202507-0050/A.B.
08.05

Efni: Ósk um umsögn – Umsókn um rannsóknarleyfi á vatnasviði Eyjafjarðarar Umhverfis- og orkustofnun.

Vísað er í erindi Umhverfis- og orkustofnunar, dags. 7. júlí 2025, þar sem óskað er umsagnar Náttúruverndarstofnunar um umsókn Arctic Hydro hf. um rannsóknarleyfi á vatnasviði Eyjafjarðarar innanlega í Eyjafjarðardal. Sótt er um leyfi samkvæmt lögum nr. 57/1998 um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu. Markmið rannsókna er að meta fýsileika og hagkvæmni rennslisvirkjunar í ánni. Umsókninni fylgir greinargerð dags. 4. júní 2025.

Lagagrundvöllur og náttúruvernd

Þótt lög nr. 57/1998 um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu fjalli ekki ítarlega um náttúruvernd, þá ber samkvæmt 5. gr. laganna að setja skilmála sem Umhverfis- og orkustofnun telur nauðsynlega og leita umsagna hlutaðeigandi stofnana, þar á meðal Náttúruverndarstofnunar.

Við veitingu og framkvæmd rannsóknarleyfa þarf jafnframt að taka mið af öðrum lögum, einkum náttúruverndarlögum nr. 60/2013. Rannsóknir sem raska vistkerfum, jarðminjum, víðerni eða votlendi mega ekki fara fram nema samræmast verndarákvæðum þeirra laga.

Náttúruverndarstofnun leggur áherslu á að rannsóknarleyfi fyrir Eyjafjarðará verði bundið skýrum skilyrðum sem tryggja vernd náttúru og samræmi við gildandi náttúruverndarlöggjöf.

Samantekt helstu áhrifa og sjónarmiða

- Rannsóknarsvæðið liggur innan ósnortins dals í Eyjafirði og innan svæðis sem nýtist sem beitarnland og að hluta sem þjóðlenda.
- Í greinargerð kemur fram að engin friðlýst svæði, svæði á náttúruvinnjaskrá eða hverfisverndarsvæði séu innan svæðisins. Hins vegar er votlendi stærra en 2 ha á nyrsta hluta svæðisins og þörf er á að tryggja verði að rannsóknum verði ekki hagað þannig að rask verði á því.
- Náttúruverndarstofnun leggur áherslu á að rannsóknum sé hagað með hætti sem lágmarkar rask og að þeim fylgi skýr vöktun og skráning á áhrifum á vistkerfi, einkum fuglalíf, gróður og jarðmyndanir.
- Rannsóknirnar eru hluti af undirbúningi mögulegrar virkjunar. Því er mikilvægt að tryggja að upplýsingasöfnun verði víðtæk og byggja undir faglegt mat á áhrifum virkjunar, komi til slíkrar framkvæmdar.

Vistkerfi og verndarsjónarmið

Í greinargerð kemur fram að framkvæmdaraðili hyggst framkvæma rannsóknir á gróðri, vatnalífi og fuglum á svæðinu, og að engar verndarhindranir standi í vegi fyrir rannsóknarleyfi. Að mati Náttúruverndarstofnunar er mikilvægt að áhersla sé lögð á eftirfarandi atriði:

- **Votlendi:** Eins og fram kemur í greinargerð er votlendi yfir 2 ha innan rannsóknarsvæðis. Slík votlendi njóta sérstakrar verndar samkvæmt 61. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd. Rannsóknnum má ekki haga þannig að raska þessum flákum nema rannsóknir beinist sérstaklega að þeim og framkvæmdin uppfylli skilyrði laga.
- **Fuglalíf:** Svæðið er í jaðri hálendis og talið líklegt að það nýtist af tegundum sem falla undir ábyrgðartegundir Íslands, svo sem spóa og lóu. Ísland ber alþjóðlega verndarskyldu gagnvart þessum tegundum og því mikilvægt að fyrir liggi vönduð gögn um fuglalíf áður en ákvörðun er tekin um virkjunaráform.
- **Jarðmyndanir:** Í greinargerð kemur fram að gerðar verði rannsóknir á jarðmyndunum. Náttúruverndarstofnun bendir á að verði hraun, stuðlaberg, fossar eða önnur náttúrufyrirbæri sem falla undir 61. gr. náttúruverndarlaga staðsett innan svæðis, þarf að meta verndargildi þeirra sérstaklega áður en frekari skref verða tekin.

Víðerni og landslagsgildi

Náttúruverndarstofnun bendir á að rannsóknarsvæðið liggi innan lítt raskaðs hluta Eyjafjarðardals sem hefur eiginleika víðernis skv. 3. mgr. 3. gr. og 7. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd. Samkvæmt lögunum skulu víðerni vernduð og rýrnun þeirra forðast eftir föngum. Rannsóknir og hvers kyns jarðrask, þar með talið slóðar, rannsóknargryfjur og boranir, geta dregið úr víðernisgildi svæðisins. Náttúruverndarstofnun leggur því til að áður en af virkjunarframkvæmdum verður, verði gerð sérstök greining á áhrifum á víðerni og kortlagningu þeirra gilda sem kunna að tapast.

Rannsóknaraðferðir og mótvægisáðgerðir

Í greinargerð kemur fram að rannsóknir felist m.a. í gryfjugreftri og mögulegum borunum, en að þeim verði hagað þannig að rask verði í lágmarki og svæði endurheimt eftir rannsókn. Að mati stofnunarinnar ætti að tryggja að eftirfarandi verði skýrt fram í leyfisskilmálum:

- Rannsóknir skuli háðar skráningu og vöktun á umhverfisáhrifum, þ.m.t. raski á gróðri og jarðmyndunum.
- Fyllt verði upp í gryfjur og gengið frá svæðum eins og kostur er til að lágmarka ummerki.
- Rannsóknir í grennd við viðkvæmt votlendi verði háðar samráði við viðeigandi stofnanir, og rask verði forðast.

Ályktun og tillögur

Náttúruverndarstofnun gerir ekki athugasemdir við að rannsóknarleyfi verði veitt, að því gefnu að eftirfarandi skilyrði verði uppfyllt:

1. Rannsóknnum verði ekki hagað þannig að rask verði á vernduðu votlendi, nema sýnt verði fram á að það falli innan lögbundinna ákvæða skv. 61. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013.
2. Skýr krafa verði gerð um að fyrir rannsóknir á fuglum og gróðri verði notast við viðurkenndar aðferðir og sérfræðingar kallaðir til.
3. Gerð verði áætlun um vöktun og skráningu á umhverfisáhrifum vegna rannsókna
4. Áhrif rannsókna og hugsanlegra virkjunarframkvæmda á víðerni verði sérstaklega metin með tilliti til 7. gr. náttúruverndarlaga og lagt mat á mögulega rýrnun víðernisgilda.

Virðingarfyllst,

Axel Benediktsson

sérfræðingur

Ingibjörg Marta Bjarnadóttir

sérfræðingur